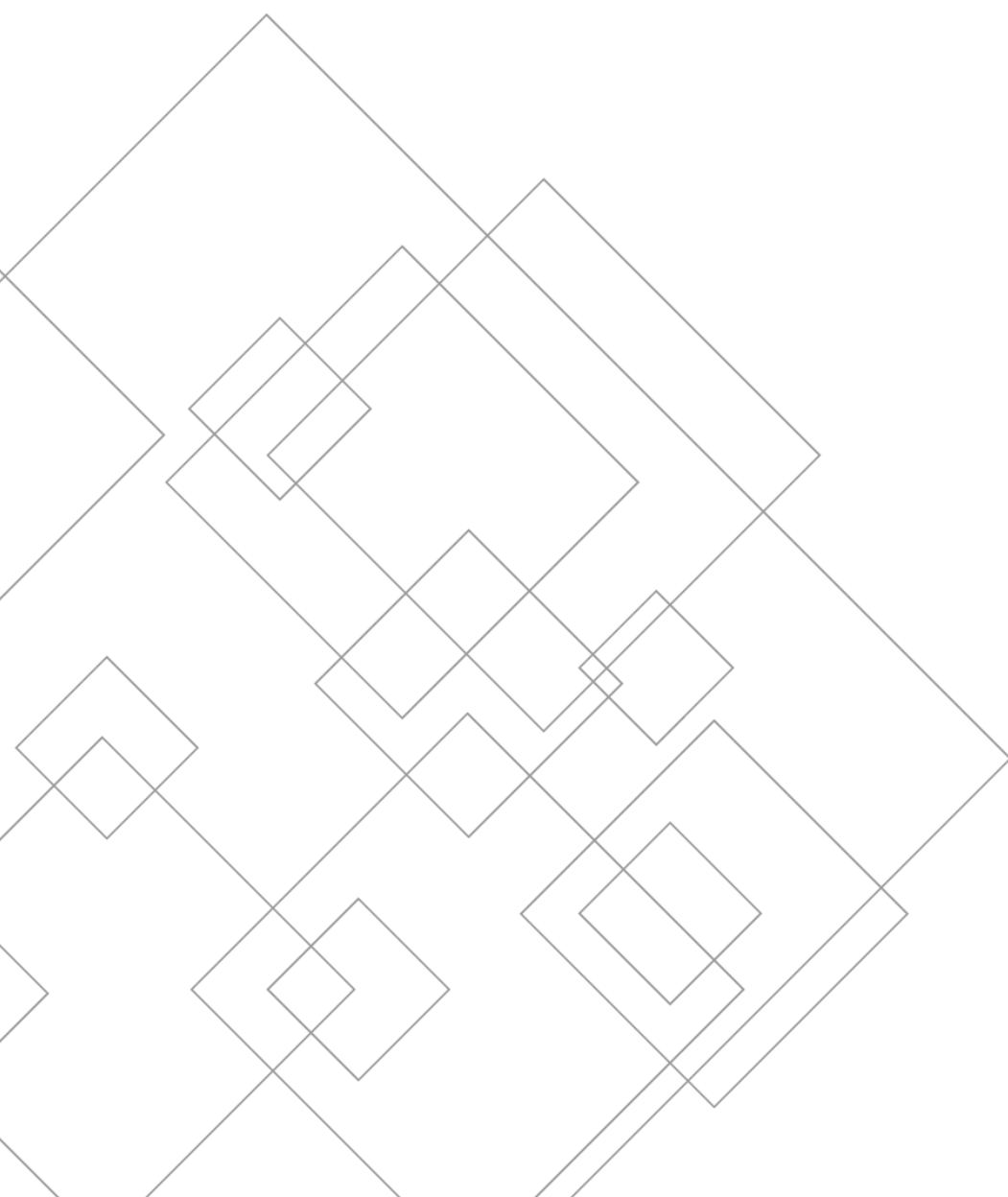

Tolkers kapasitet og tilgjengelighet i en tid med ekstraordinære behov

En undersøkelse blant tolker på ukrainsk, russisk og engelsk under flyktingankomstene fra Ukraina til Norge våren 2022

IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Innledning	4
Om undersøkelsen.....	4
Utvalg og representativitet.....	4
Behandlingsgrunnlag og personvern.....	5
Tolkene i undersøkelsen	6
Tolkespråk.....	6
Kvalifikasjoner.....	8
Bosted.....	8
Tolkenes arbeidssituasjon	10
Tilknytning til tolkeyrket.....	10
Inntekt fra tolking.....	11
Tolkenes arbeidsmengde.....	12
Faktisk kapasitetsutnyttelse.....	14
Tolkenes kapasitet	16
Kapasitet for tolkeoppdrag.....	16
Tilgjengelighet for større oppdragsmengde som frilanstolk.....	17
Tilgjengelighet for heltids- eller deltidsstillinger som tolk.....	17
Tilgjengelighet for fjerntolking ut over ordinær kapasitet.....	19
Årsaker til ledig kapasitet	21
Organisatoriske forhold, stabilitet og lønns- og arbeidsbetingelser.....	22
Faglige aspekter ved tolkeoppdrag.....	23
Andre årsaker til ubenyttet kapasitet.....	23
Rekruttering av tolker	25
Rekruttering til oppdrag.....	25
Rekruttering til frilansavtaler og stillinger.....	27
Konklusjoner	28

Forord

Denne rapporten er utarbeidet av IMDi som ledd i direktoratets arbeid med å kartlegge kapasitet og tilgjengelighet blant kvalifiserte tolker på ukrainsk, russisk og engelsk i forbindelse med flyktningankomstene fra Ukraina til Norge våren 2022. Undersøkelsen og rapporten er utarbeidet i samarbeid mellom direktoratets analyseavdeling og fagavdelingen for tolking.

Vi vil rette en stor takk til alle tolkene som har tatt seg tid til å besvare undersøkelsen.

Oslo 26. september 2022

Hilde Fiva Buzungu

Gaute Simensen

Sammendrag

Formålet med dette prosjektet har vært å undersøke tolkenes tilgjengelighet og kapasitet på de tre mest aktuelle tolkespråkene i forbindelse med flyktningankomstene fra Ukraina våren 2022. En spørreundersøkelse ble sendt ut til 272 tolker med ukrainsk, russisk og engelsk som tolkespråk, svarprosenten var 71 %.

Undersøkelsen viser at omkring en femtedel av tolkene som er oppført i Nasjonalt tolkeregister med ukrainsk, russisk eller engelsk som tolkespråk, tolker tilvarende en relativt full arbeidsuke, har tolking som sin viktigste inntektskilde og har liten kapasitet til å utføre flere tolkeoppdrag enn de gjør i dag. De øvrige 80% har ubenyttet kapasitet hvor de enten ikke arbeider eller utfører annet arbeid/annen aktivitet enn tolking.

Analysen av funnene indikerer at det ikke fremstår formålstjenelig å avsette ytterligere ressurser til kvalifisering av tolker på ukrainsk, russisk eller engelsk på det nåværende tidspunkt. Imidlertid er behovet stort for tiltak som gjør at ubenyttet kapasitet hos tolker i større grad kan komme offentlige organer til nytte, samt bistand til offentlige organer i spørsmål om organisatoriske løsninger for å dekke virksomhetenes tolkebehov.

Innledning

Ved utgangen av august 2022 har 25 022 ukrainske flyktninger søkt om asyl i Norge.¹ Flyktningankomstene fra Ukraina våren 2022 medførte et stort behov for tolking hos en rekke offentlige organer. Særlig har mottaksapparatet meldt om behov for tolking på ukrainsk og russisk. I tillegg snakker en del flyktninger fra Ukraina engelsk, hvilket gjør engelsk også til et relevant tolkespråk for denne undersøkelsen.

Prosjektet har hatt til formål å undersøke tolkenes tilgjengelighet og kapasitet på de tre aktuelle tolkespråkene (ukrainsk, russisk og engelsk). Tolkenes svar på undersøkelsen ble analysert for å vurdere grad av kapasitetsutnyttelse, samt behov for ytterligere kvalifiseringstilbud i tolking på de tre språkene. Undersøkelsen ble utført av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, som er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor.

Om undersøkelsen

Alle tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister på ukrainsk, russisk og engelsk ble invitert til å delta i prosjektet. En forespørsel om å besvare et spørreskjema ble sendt til tolkene første uken i juni 2022. Det var beregnet å ta ca. 10 minutter å besvare spørreskjemaet. Spørsmålene omhandlet tolkenes oppdragsmengde, samt tolkenes kapasitet til å tolke i tiden fremover.

Utvalg og representativitet

Forespørsel om deltakelse gikk til samtlige 272 tolker registrert i Nasjonalt tolkeregister med minst ett av tolkespråkene ukrainsk, russisk eller engelsk. Undersøkelsen ble sendt ut via e-post i juni 2022. 193 av invitasjonene ble besvart, og av disse var det 188 respondenter som takket ja til å delta i undersøkelsen og leverte en fullstendig besvarelse. Dermed ble det en svært tilfredsstillende responsrate på 71 %.

Når det gjelder utvalgets representativitet, er det noen ulikheter mellom mottakerne av undersøkelsen som gruppe, og respondentene som besvarte den. Russisk som tolkespråk er noe underrepresentert i utvalget (48 % blant respondentene, 55 %

¹ <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsokere-fra-ukraina-i-2022/>

blant mottakerne av undersøkelsen) og ukrainsk er noe overrepresentert (24 % blant respondentene, 16 % blant mottakerne av undersøkelsen). Engelsk er likt representert. Ser vi på tolkenes kvalifikasjoner, er kategoriene A-C og D overrepresentert (henholdsvis 21 % blant respondentene mot 9 % blant mottakerne av undersøkelsen i kategori A-C, og 31 % blant respondentene mot 25 % blant mottakerne av undersøkelsen i kategori D). Kategori E er underrepresentert (47 % blant respondentene, 66 % blant mottakerne av undersøkelsen). Den geografiske fordelingen er tilnærmet lik blant respondentene som i utvalget som helhet. I tillegg er kvinner overrepresentert (84 % blant respondentene, 75 % blant mottakerne av undersøkelsen) og menn underrepresentert (16 % blant respondentene, 25 % blant mottakerne av undersøkelsen). Til tross for disse moderate skjevhetene knyttet til kvalifikasjoner, tolkespråk, og kjønn, vurderes undersøkelsen å være tilstrekkelig representativ for gruppen tolker på de tre språkene som helhet.

Behandlingsgrunnlag og personvern

I forespørselen om prosjektdeltakelse ble tolkene informert om at det var frivillig å delta i prosjektet. De som ikke ønsket å delta, kunne avstå fra dette gjennom å la være å besvare spørreundersøkelsen. Det ble også informert om at man kan ombestemme seg underveis, på den måten at så lenge man ikke trykker «send inn» så ville ingen svar lagres og man ville ikke ha deltatt i undersøkelsen.

Respondentene ble videre informert om at man når som helst på et senere tidspunkt kan trekke samtykket tilbake, uten å oppgi grunn, og at i så tilfelle ville alle personopplysninger bli slettet. Behandlingsgrunnlaget for prosjektet er personvernforordningens artikkel 6a og 6e.

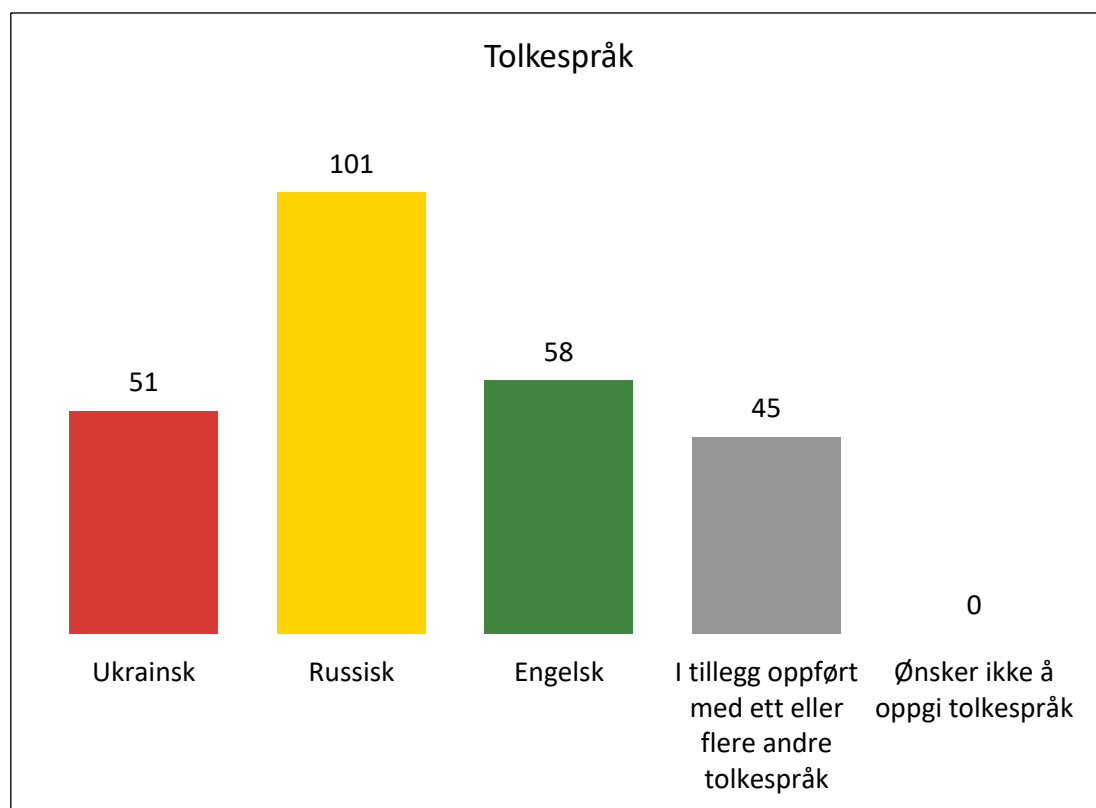
Utvalget fikk informasjon om at opplysningene kun ville benyttes til de formål som prosjektet omhandler, at alle personopplysninger behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De fikk videre informasjon om at datamaterialet med personopplysninger ville anonymiseres ved prosjektets slutt, men at anonymiserte opplysninger vil lagres hos IMDi for å kunne gjenbrukes til videre forskning på tolkers kapasitet og tilgjengelighet på ulike språk over tid.

Tolkene i undersøkelsen

Undersøkelsen ble sendt til alle tolker som var registrert med ukrainsk, russisk eller engelsk som et av sine tolkespråk i Nasjonalt tolkeregister 1. juni 2022, totalt 272 personer. 71 % av tolkene (188 personer) besvarte undersøkelsen.

Tolkespråk

Respondentene ble bedt om å oppgi hvilke tolkespråk de var oppført med i Nasjonalt tolkeregister. De 188 personene fordelte seg som følger:

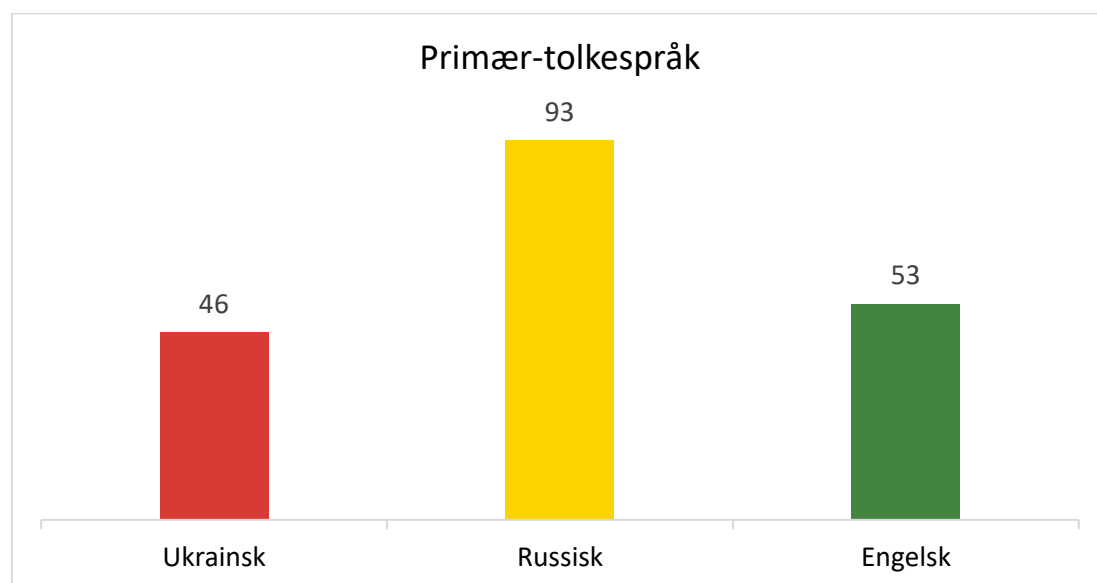

Figur 1: Respondentenes oppgitte tolkespråk

Blant respondentene finner vi 51 tolker med ukrainsk som tolkespråk. 15 av disse oppgir i tillegg russisk som tolkespråk. I Nasjonalt tolkeregister var det imidlertid bare 7 tolker registrert med både ukrainsk og russisk som tolkespråk. På dette spørsmålet var det derfor et misforhold mellom registrerte språk og oppgitte språk til tross for at det er understreket i spørsmålet at man kun skal krysse av for språk man er oppført med i Nasjonalt tolkeregister. Blant de 101 respondentene som

oppgir russisk som tolkespråk, er det 40 som oppgir ett eller flere andre tolkespråk i tillegg. Blant de 58 respondentene som har krysset av for engelsk, er det 37 som har krysset av for ett eller flere andre tolkespråk i tillegg. Begge disse fremstår noe høyt sammenlignet med grunnlagsdata fra Nasjonalt tolkeregister.

For å unngå problemer knyttet til feil i avkryssingen på dette spørsmålet, er tolkespråk derfor i tillegg importert fra uttrekket som ble gjort fra Nasjonalt tolkeregister. Hver tolk er deretter kategorisert med et såkalt «primær-tolkespråk», definert som det tolkespråket hvor vedkommende har høyeste kvalifikasjonskategori for de tolkene som er oppført i registeret i mer enn ett tolkespråk². For å sikre best mulig datakvalitet har vi i videre analyser, der vi skiller mellom tolkespråkene, benyttet tolkenes primær-tolkespråk som grunnlag for kategoriseringen.

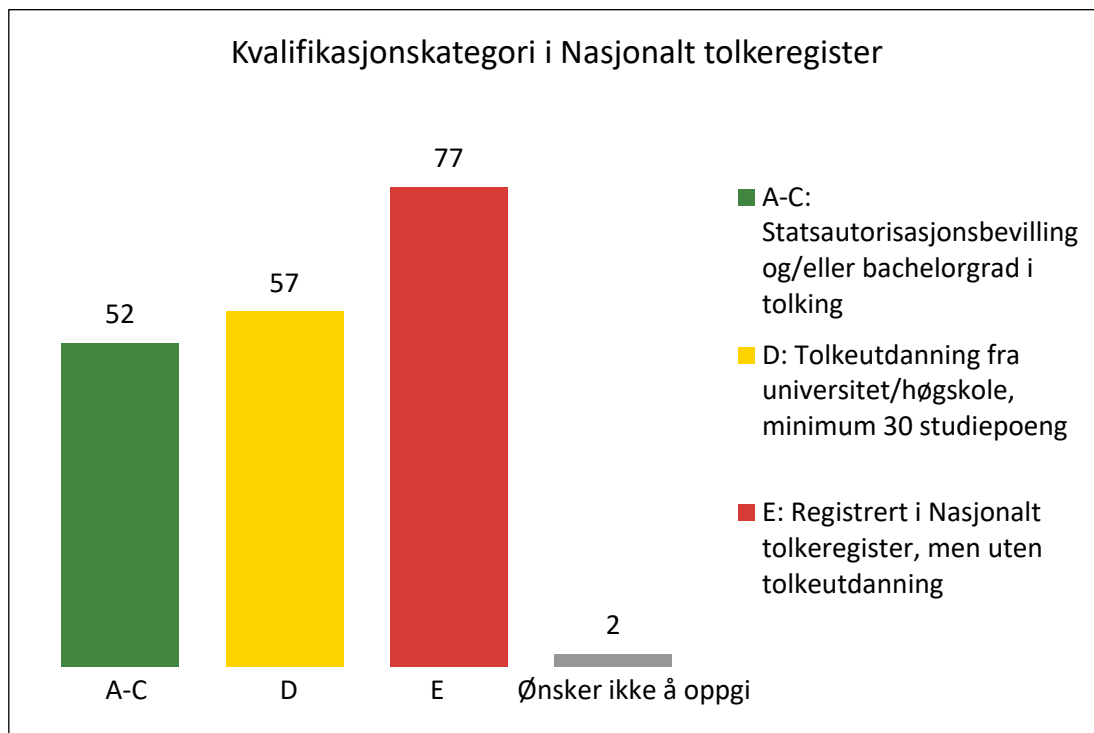
Figur 2: Tolkespråk hentet fra Nasjonalt tolkeregister (høyest kvalifiserte språk for de som er oppført med flere språk)

Nær halvparten av respondentene (48 %) har russisk som sitt primær-tolkespråk, mens 24 % har ukrainsk og de resterende 28 % av respondentene har engelsk.

² Et fåtall tolker er oppført med samme kvalifikasjonskategori på to tolkespråk. Disse er kategorisert under «ukrainsk» for de som er likt kvalifisert på ukrainsk og russisk, og under «russisk» for de som er likt kvalifisert på russisk og engelsk. Dette er basert på en antagelse om at dette språket er det hvor de har størst oppdragsmengde i den nåværende situasjonen.

Kvalifikasjoner

Tolkene ble bedt om å oppgi sine tolkefaglige kvalifikasjoner i henhold til kategoriseringen i Nasjonalt tolkeregister. De ble bedt om å krysse av for høyeste kategori dersom de var oppført i registeret på flere tolkespråk med ulike kategorier.

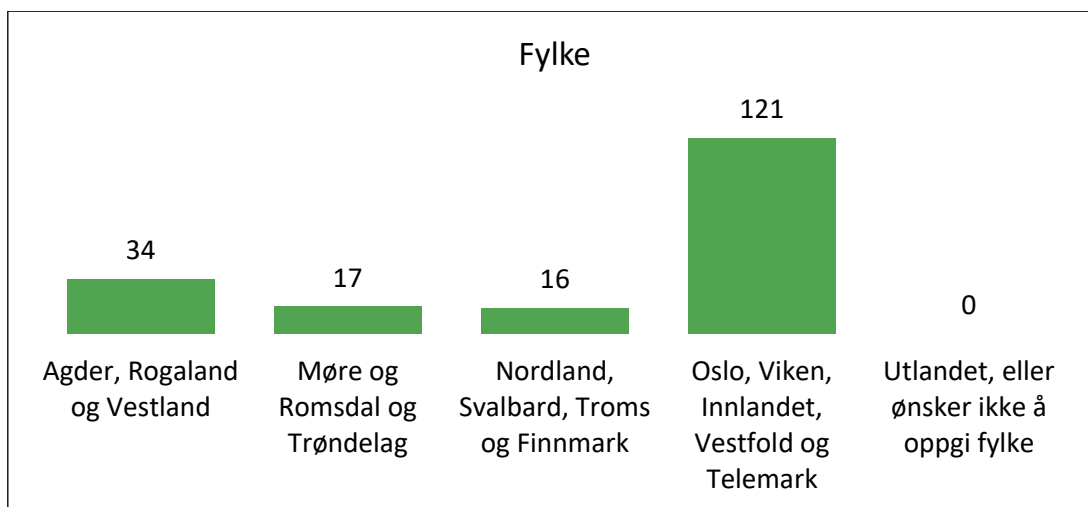

Figur 3: Respondentenes tolkekvalifikasjoner

28 % av respondentene svarer at de er registrert i kategori A, B eller C i Nasjonalt tolkeregister, det vil si at de har bevilling som statsautorisert tolk og/eller bachelorgrad i tolking fra universitet/høgskole. 30 % av respondentene har en kortere tolkeutdanning fra universitet/høgskole (kategori D), mens 41 % er uten tolkeutdanning (kategori E). 42 av de 77 respondentene uten tolkeutdanning har ukrainsk som sitt primær-tolkespråk.

Bosted

Når det gjelder bosted er en stor andel av respondentene bosatt på det sentrale østlandsområdet.

Figur 4: Respondentenes bosted

At antall respondenter er markert høyere i fylkene på det sentrale østlandsområdet, er ikke ulikt den geografiske fordelingen i Nasjonalt tolkeregister for øvrig. Flere av tolkene som er bosatt utenfor østlandsområdet kommenterer i undersøkelsen på at det er krevende å livnære seg som tolk der hvor de er bosatt:

«Ettersom jeg bor 100 km fra Oslo, får jeg vesentlig færre tilbud fra offentlige organ enn mine kollegaer som bor nærmere hovedstaden. Det pussige er at det kan se ut som om man heller ikke får tilbud fra steder utenfor Oslo (f.eks. Bergen, Trondheim og Tromsø osv.) selv om reisekostnadene for oppdragsgiver nok hadde vært ganske like» (Tolk)

«Jeg jobbet tidligere kun som tolk, men har skaffet meg en annen fulltidjobb fordi jeg bor utenfor Oslo og dermed fikk for få direkteoppdrag. Det ble for uforutsigbart for meg, så jeg valgte for to år siden å jobbe fulltid med noe annet. Jeg takker nå kun ja til enkelte direkteoppdrag hvis det passer med fri, avspasering eller fleksitid på min andre jobb» (Tolk)

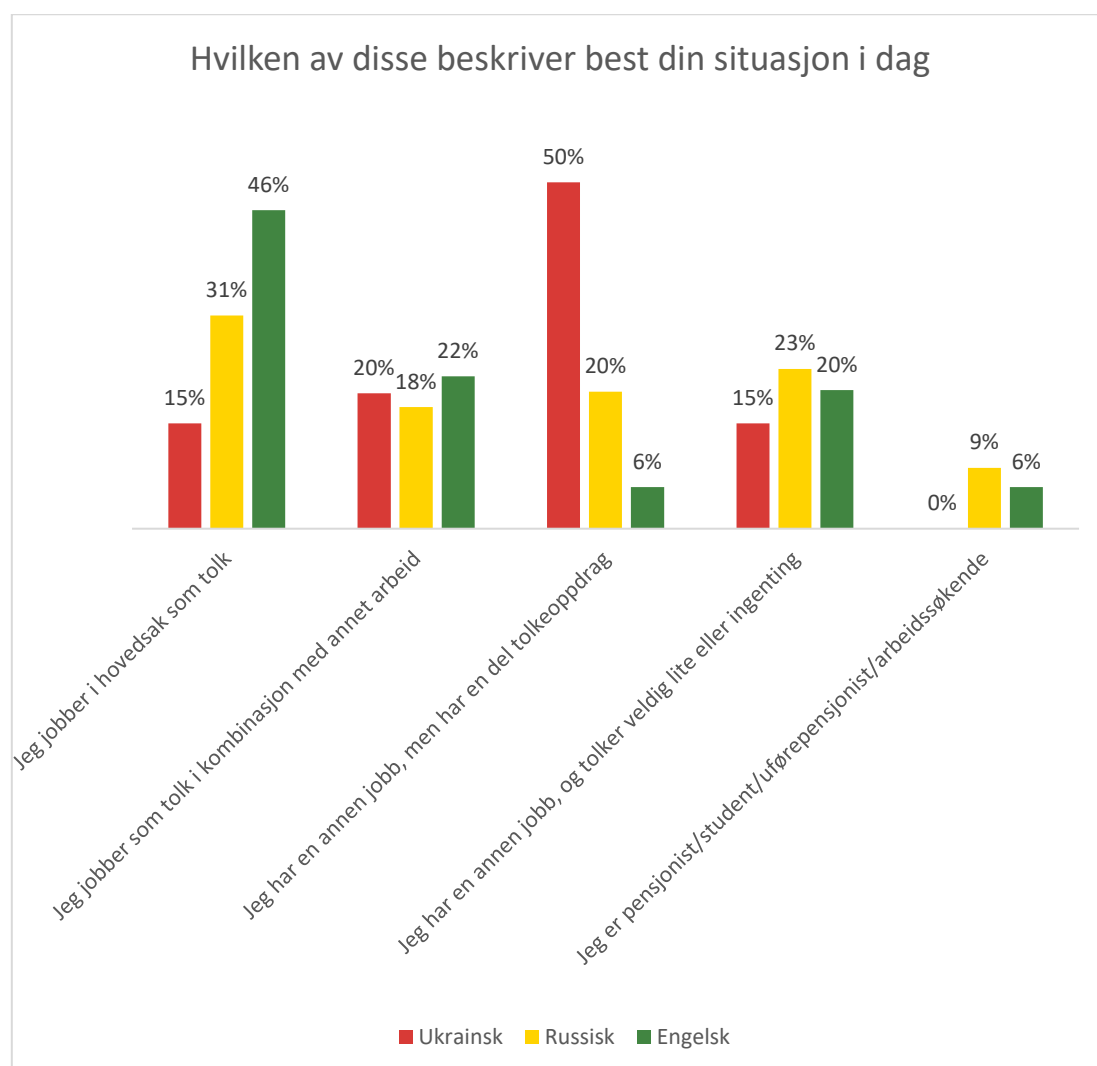
Det er dermed mulig at en del av årsakene til konsentrasjonen av tolker på det sentrale østlandsområdet er knyttet til bedre forhold på arbeidsmarkedet for tolker i denne landsdelen. Det mangler kunnskap om hvorvidt den geografiske fordelingen i Nasjonalt tolkeregister gjenspeiler bosettingsmønstre for den minoritetsspråklige befolkningen generelt, at det kvalifiseres færre tolker i andre landsdeler, eller at kvalifiserte tolker bosatt i andre landsdeler flytter til det sentrale østlandsområdet eller forsvinner ut av tolkeyrket.

Tolkenes arbeidssituasjon

I undersøkelsen ble tolkene bedt om å beskrive sin arbeidssituasjon, anslå hvor stor andel av sin årsinntekt de har fra tolking, og anslå antall timer tolking per uke. Videre ble tolkene bedt om å gi opplysninger om sine tolkeoppdrag for samme uke som de besvarte undersøkelsen og de to påfølgende ukene. Disse fire temaene kan samlet si noe om tolkenes arbeidssituasjon i dag.

Tilknytning til tolkeyrket

Tolkene ble bedt om å beskrive sin arbeidssituasjon og tilknytning til tolkeyrket:

Figur 5: Tilknytning til tolkeyrket

Halvparten av tolkene har en relativt solid tilknytning til tolkeyrket på den måten at de enten har det som sin hovedbeskjeftigelse (31 %) eller jobber som tolk i kombinasjon med annet arbeid (19 %). Den andre halvparten av tolkene har en svakere tilknytning til yrket, hvor de primært har annet arbeid og tolker en del (23 %), lite eller ingenting (20 %) ved siden av, eller lever primært av pensjon eller andre ytelser (6 %).

På dette spørsmålet finner vi imidlertid store forskjeller mellom de tre tolkespråkene. Andelen av respondentene som i hovedsak jobber som tolk, er høyest på engelsk og lavest på ukrainsk. 65 % av de kvalifiserte tolkene på ukrainsk oppgir at de har annet arbeid, og at de tolker «en del», «lite» eller «ingenting» i tillegg til sitt andre arbeid. Disse tolkene må antas å ha svært mye ledig/ikke-utløst kapasitet, trolig så mye som 70-100% ledig kapasitet. På russisk er denne andelen 52 %, mens på engelsk gjelder det 32 % av respondentene. Alt i alt er tolking hovedbeskjeftigelse for omkring halvparten av engelsktolkene, mens det på både russisk og ukrainsk er slik at langt de fleste lever av andre inntektskilder.

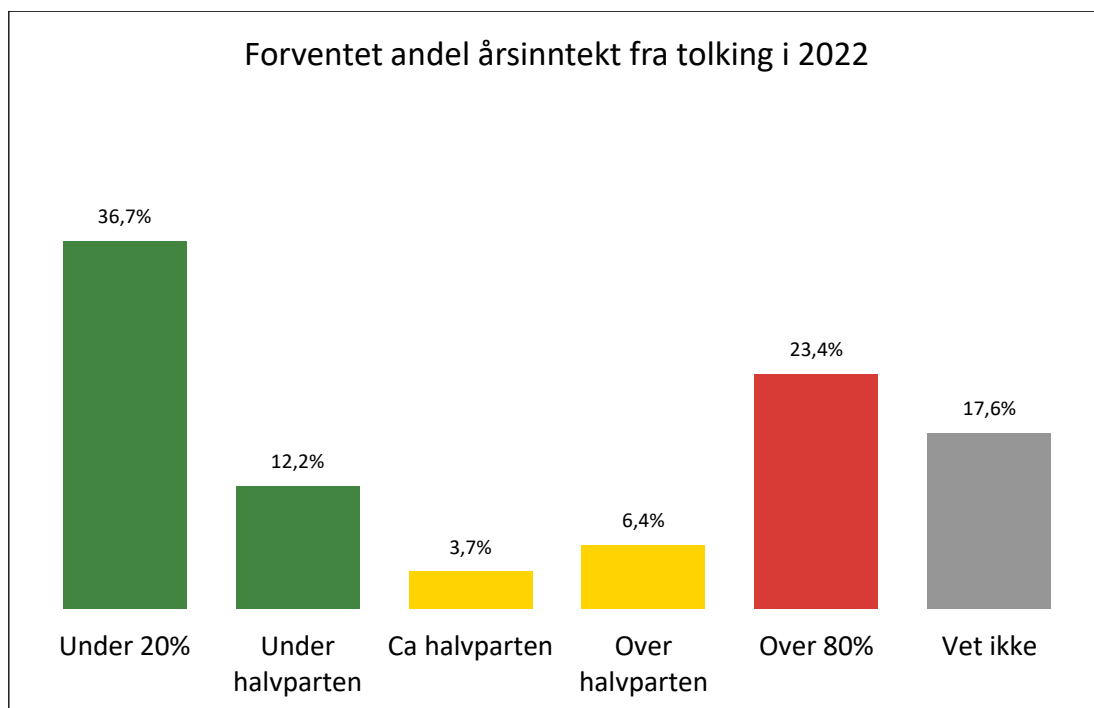
En rekke tolker kommenterer i svar på åpne spørsmål at de har mye ledig kapasitet og er bekymret for sin fremtidige oppdragsmengde:

«Jeg har mye kapasitet og ønsker flere tolkeoppdrag. Det er ikke behov for å utdanne flere tolker i verken russisk eller engelsk. Hva skal kategori A-tolkene gjøre når flyktningkrisen er over og det i tillegg har kommet mange nye tolkekonkurrenter på markedet? Tolker som har satset på yrket og har det som eneste inntektskilde vil bli redusert til deltidsarbeidere fordi det vil bli for mange tolker og for få oppdrag» (Tolk)

Når det gjelder den relativt lave andelen med tolking som hovedbeskjeftigelse på ukrainsk, er det naturlig å tenke at det skyldes at ukrainsk tidligere har vært et språk med lite behov for tolking og hvor det dermed ikke var mange som kunne leve utelukkende eller i hovedsak av tolking. Det er imidlertid også bare halvparten av engelsktolkene og en tredjedel av russisktolkene som oppgir at de i hovedsak jobber som tolk. Dette tyder på mye ubenyttet kapasitet hos kvalifiserte tolker på alle tre språk.

Inntekt fra tolking

Tolkene ble spurt hvor stor andel av deres årsinntekt i 2022 som de forventet at ville komme fra tolking.

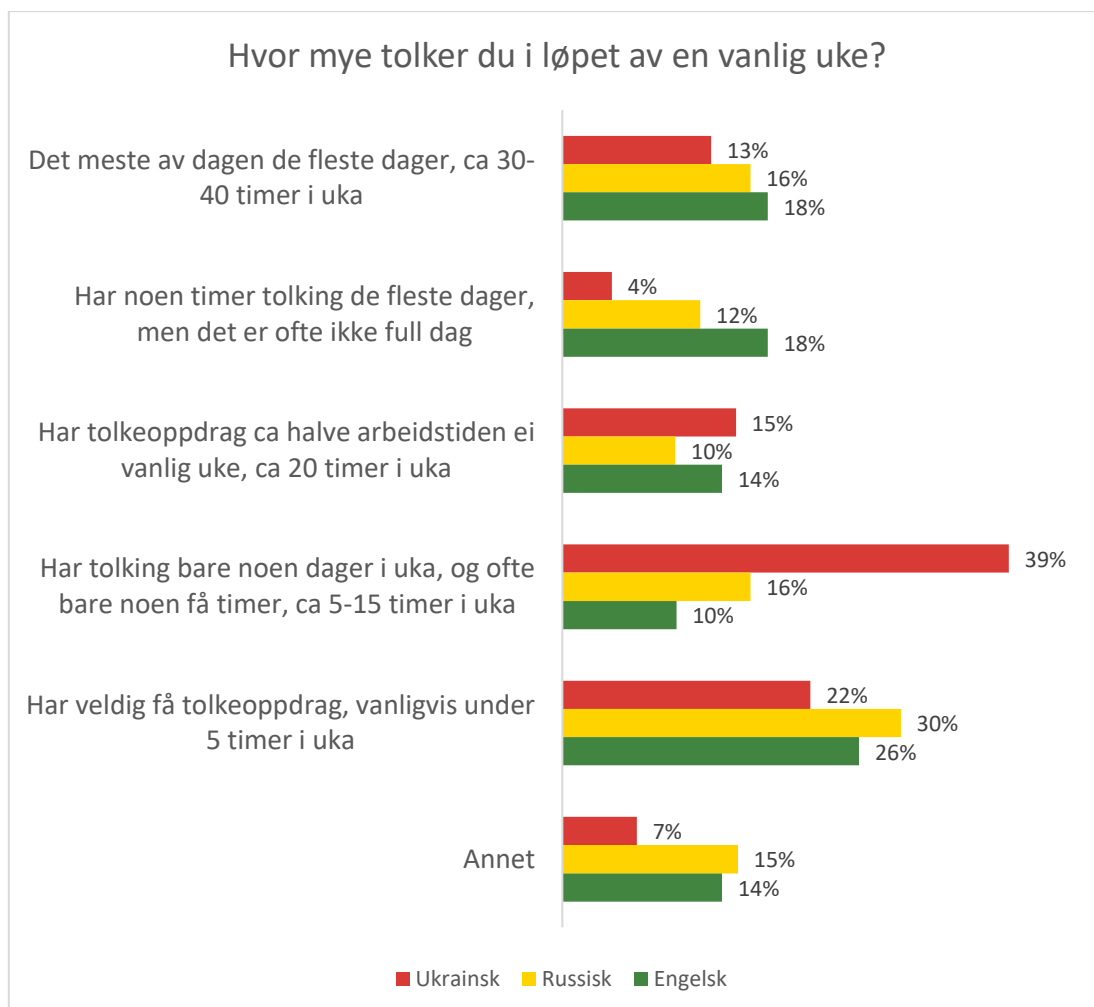

Figur 6: Andel av årsinntekt fra tolking

På dette spørsmålet ser vi samme tendens som i foregående spørsmål. Omkring en fjerdedel av tolkene har tolking som sin viktigste inntektskilde, og i overkant av en tredjedel har kun en relativt marginal inntekt fra tolking. Det at så mye som 18 % av respondentene svarer «vet ikke» på dette spørsmålet, er en indikasjon på uforutsigbar oppdragsmengde og relativt lite stabilitet i arbeidet.

Tolkenes arbeidsmengde

Når det gjelder hvor mye tolkene tolker i løpet av en vanlig arbeidsuke, er det stort sprik mellom tolkene som har besvart undersøkelsen. Omkring en femtedel av tolkene jobber over 30 timer i uka, altså så mye at det ikke kan sies å være mye ledig kapasitet til å tolke mer enn de gjør i dag. 80 % av tolkene har imidlertid en del eller mye tid som ikke fylles med tolkeoppdrag i dag.

Figur 7: Arbeidsmengde per uke

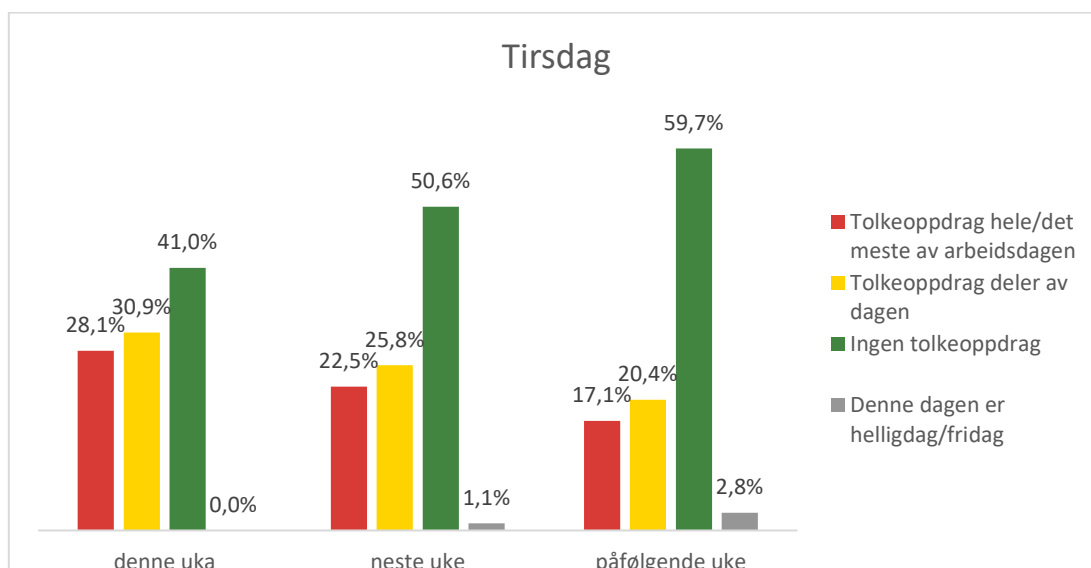
Antall tolketimer per uke er nokså ulik for hvert av de tre tolkespråkene. Tolkene på engelsk er de som tolker mest, der tolker halvparten av tolkene tilsvarende halv stilling eller mer.

Blant de 24 respondentene (13 %) som har krysset av for «annet» på dette spørsmålet har de fleste (13) svart at de ikke tolker i det hele tatt. Fem har svart at uketimetallet varierer veldig, mens tre av respondentene har svart at de tolker mer enn 40 timer i uka. En respondent har svart at tolkeoppdragene forsvinner så fort fra apper med oppdragsforespørsler at de nesten aldri rekker å svare ja før oppdragene er gått til noen andre som var raskere. Sist har en respondent svart at hen kun utfører tolking for egen familie og egne venner.

Faktisk kapasitetsutnyttelse

Respondentene ble bedt om å fylle ut sine tolkeoppdrag for inneværende uke og to uker frem i tid. For de fleste respondentene ble spørsmålet besvart i løpet av første uke i juni, da for perioden som omfatter de tre første ukene i juni. For de som besvarte undersøkelsen etter senere påminnelser, omfattet svarene de tre siste ukene i juni.³

For hver dag krysset tolkene i undersøkelsen av for om de hadde «tolkeoppdrag hele/det meste av arbeidsdagen», «tolkeoppdrag deler av dagen» eller «ingen tolkeoppdrag». De kunne også velge svaralternativet «denne dagen er helligdag/fridag».

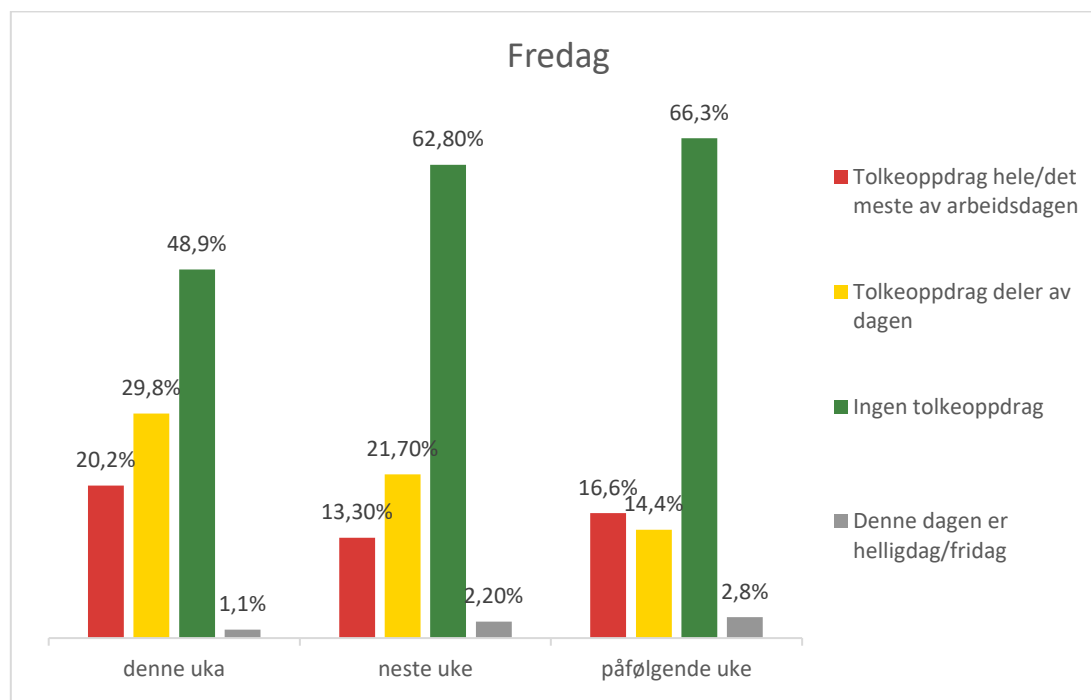
Figur 8: Tolkeoppdrag tirsdag inneværende, neste og påfølgende uke

Svarene viser at 28 % av tolkene hadde hatt tolkeoppdrag hele eller det meste av arbeidsdagen på tirsdag samme uke som de besvarte undersøkelsen, mens 31 % hadde hatt tolkeoppdrag deler av dagen. Hele 41 % av respondentene hadde ikke hatt noen tolkeoppdrag. For tirsdag en uke frem i tid, var det 23 % av tolkene som hadde oppdrag hele eller det meste av dagen, mens to uker frem i tid var det 17 %.

³ Mandag var en helligdag den andre uka i juni, så svarene fra mandagen avviker noe fra øvrige ukedager. For øvrig er svarene relativt like for de fem ukedagene, så kun tirsdag og fredag er tatt med i rapporten for å vise faktisk benyttet/ubenyttet tolkekapasitet.

Dette viser at det er stor ubenyttet kapasitet blant tolkene, også så kort frem i tid som samme dag og 1-2 uker fremover.

På samme spørsmål om fredag inneværende, neste og påfølgende uke viste tolkenes svar enda større ubenyttet kapasitet.

Figur 9: Tolkeoppdrag fredag inneværende, neste og påfølgende uke

20 % av tolkene hadde tolkeoppdrag hele dagen på fredag samme uke som de besvarte undersøkelsen, mens de resterende 80 % av tolkene hadde ubenyttet kapasitet hele eller deler av dagen. Det er videre verdt å merke seg at andelen ubenyttet kapasitet er relativt lik to uker frem i tid som en uke frem i tid. Det kan bety at tolker forespørres svært kort tid før planlagte møter og samtaler, og at det er et mulig forbedringspotensiale knyttet til å få på plass tidseffektive løsninger for å forespørre tolker om oppdrag så snart et møte 1-2 uker frem i tid er avtalt.

Alt i alt viser undersøkelsen at omkring en femtedel av tolkene tolker tilvarende en relativt full arbeidsuke, har tolking som sin viktigste inntektskilde, og har liten kapasitet til å utføre flere tolkeoppdrag enn de gjør i dag. De øvrige 80% har til dels svært mye ubenyttet kapasitet hvor de enten ikke arbeider eller utfører annet arbeid/annen aktivitet enn tolking.

Tolkenes kapasitet

I undersøkelsen ble tolkenes kapasitet kartlagt ved at respondentene ble bedt om å beskrive sin nåværende kapasitet og tilgjengelighet for tolkeoppdrag, både med tanke på samlet oppdragsmengde, oppdrag på kveldstid og i helger, tilgjengelighet for eventuelle faste og midlertidige heltids- eller deltidstillinger som tolk, samt kapasitet for fjerntolking. Samlet gir svarene på disse spørsmålene et grunnlag for å si noe om tolkenes kapasitet og tilgjengelighet fremover i tid.

Kapasitet for tolkeoppdrag

Tolkene ble forelagt en rekke påstander, og bedt om å krysse av for alle alternativer som var dekkende for deres nåværende situasjon.

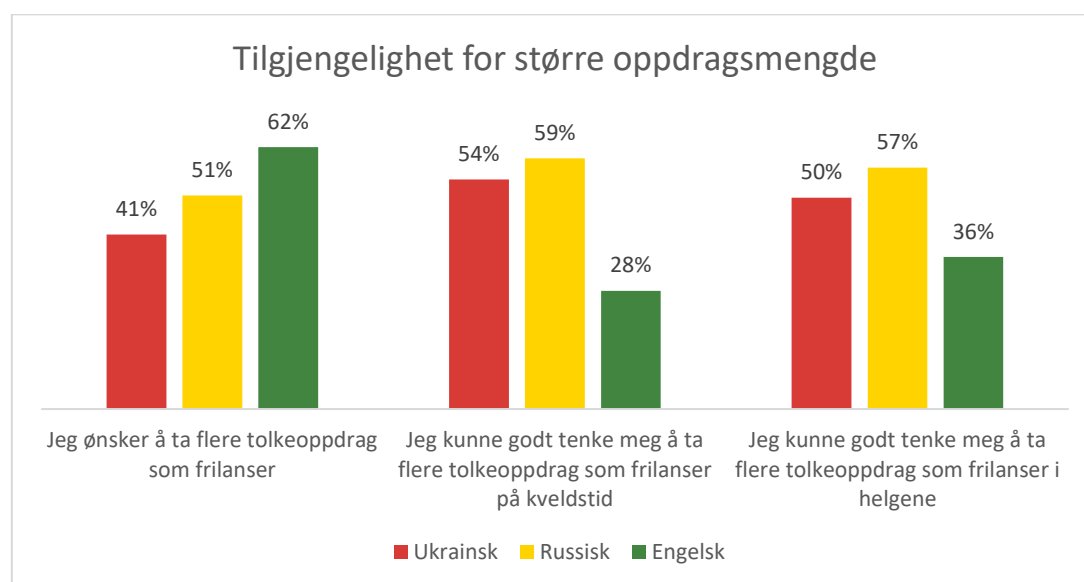

Figur 10: Tolkenes kapasitet

Svarene viser at 52 % av tolkene ønsker å ta flere tolkeoppdrag som frilanser. Det er verdt å merke seg at tolkene på engelsk i størst grad svarer ja på dette, til tross for at analysene i forrige kapittel viste at de ser ut til å ha minst ubenyttet kapasitet av de tre språkgruppene. En forklaring på dette kan være knyttet til at tolkene med engelsk som tolkespråk i større grad enn de andre oppgir tolking som sin hovedbeskjeftigelse.

Tilgjengelighet for større oppdragsmengde som frilanstolk

Når det kommer til tolkeoppdrag på kveldstid og i helgene er det imidlertid motsatt, der er det flere på som svarer ja på russisk og ukrainsk, og færre på engelsk.

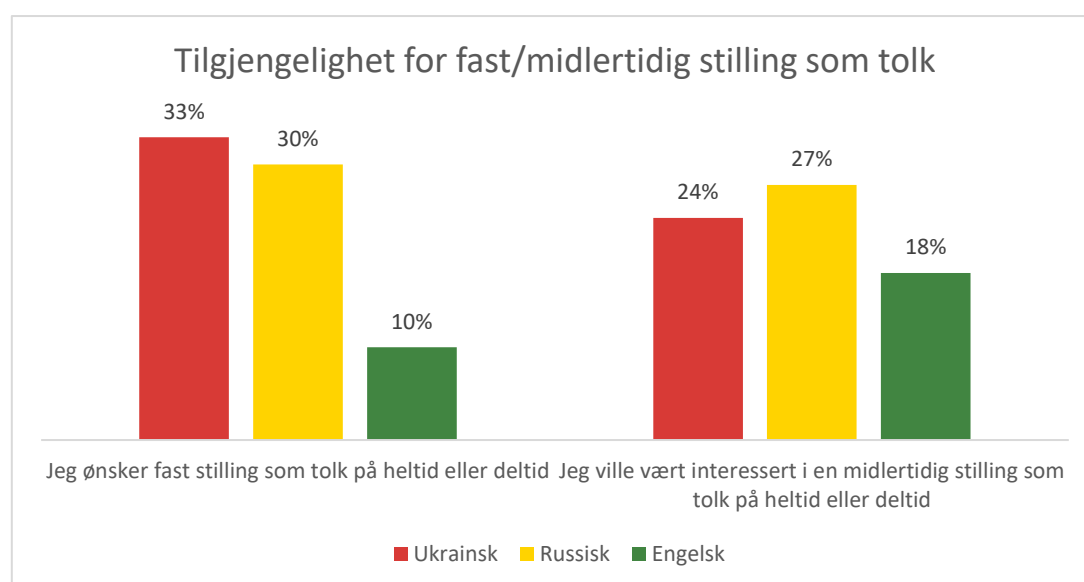
Figur 11: Kapasitetsutnyttelse

Samlet sett viser imidlertid svarene at halvparten av tolkene er tilgjengelige for en større oppdragsmengde som frilanstolker, og at det dermed bør være mulig å få dekket flere oppdrag med de samme tolkeressursene også uten at det utlyses faste eller midlertidige heltids- eller deltidsstillinger som tolk.

Tilgjengelighet for heltids- eller deltidsstillinger som tolk

Der er stor variasjon mellom språkgruppene når det gjelder interessen for faste og midlertidige tolkestillinger. Blant tolkene med ukrainsk og russisk som tolkespråk er det en tredjedel som er interessert i fast stilling som tolk, og en fjerdedel som er interessert i midlertidige stillinger. Blant de med engelsk som tolkespråk er det imidlertid kun 10 % som svarer ja på at de ville vært interessert i en fast stilling

som tolk. Paradoksalt nok er det noen flere, 18 %, som svarer ja på at de ville vært interessert i midlertidig stilling, noes om vel må sies å være litt uvanlig i norsk arbeidsliv.

Figur 12: Tilgjengelighet for fast/midlertidig tolkestilling

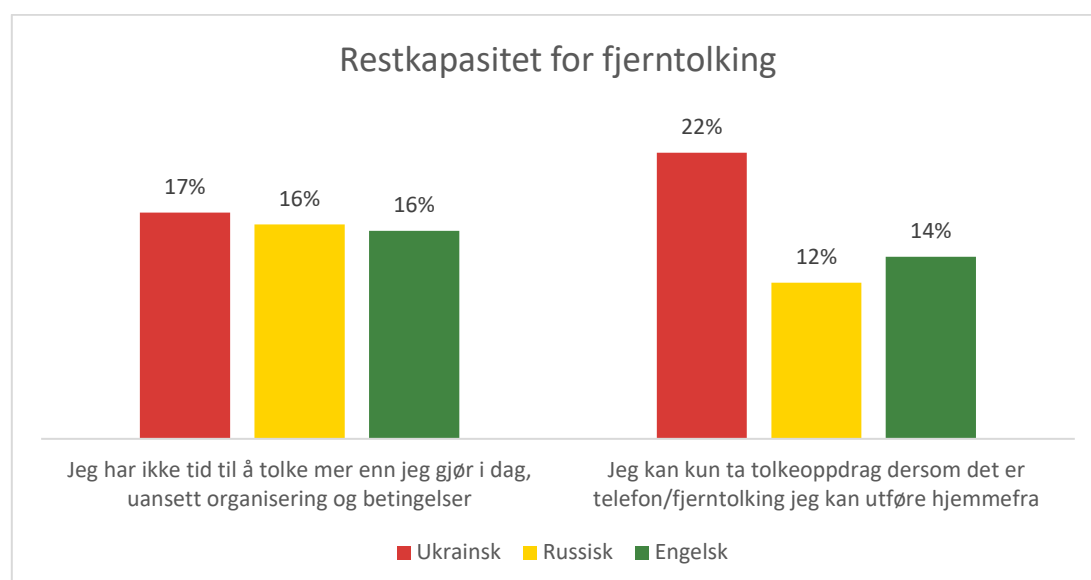
Samlet er en fjerdedel av respondentene interessert i fast eller midlertidig hel- eller deltidsstilling som tolk. Flere tolker kommenterer også utdypende på dette:

«Som tolk med tolkeutdanning fra Norge, to tolkespråk og solid erfaring fra tolking i offentlig sektor, ønsker jeg å få fast fulltid stilling som tolk. Faste stillinger for kvalifiserte tolker garanterer trygghet for både tolkebrukere og tolker. Tolkebrukere unngår på denne måten å motta tolketjenester fra personer uten tolkefaglig kompetanse og tolker får mulighet til å satse fullt på tolking og dermed fremme profesjonaliseringen av tolkeyrket. Faste stillinger for tolker gir også større økonomisk trygghet, forutsigbarhet og arbeidsrettigheter for tolker» (Tolk)

Selv om dette er en begrenset andel av tolkene, jobber mange av de som har valgt disse svaralternativene lite med tolking i dag. Dermed kan det være snakk om en nokså stor kapasitetsøkning dersom det ble utlyst enkelte tolkestillinger i aktuelle virksomheter. Særlig blant de som ikke ønsker en ren frilanstilværelse som oppdragstaker med uforutsigbar oppdragsmengde vil dette trolig kunne utløse betydelig kapasitet.

Tilgjengelighet for fjerntolking ut over ordinær kapasitet

I flere rapporter og utredninger⁴ har økt bruk av fjerntolking blitt foreslått som et organisatorisk grep som skal kunne bidra til at flere tolkeoppdrag kan dekkes av kvalifiserte tolker. Det ser imidlertid ut til å være sjelden at tolker kun ønsker å være tilgjengelige for fjerntolking som kan utføres hjemmefra. Kun 15 % av respondentene svarer bekreftende på dette. Av disse har halvparten også krysset av for at de uansett ikke har kapasitet til å tolke mer enn de gjør i dag, uansett organisering og betingelser.

Figur 13: Utløsning av restkapasitet ved fjerntolking

Kun for en liten andel av tolkene ser det dermed ut til at deres kapasitet/tilgjengelighet alltid avhenger av at tolkingen kan foregå som telefon/skjermtolking hjemmefra. Ettersom en stor andel av fjerntolkingen foregår ved oppmøte hos den offentlige virksomheten, eksempelvis hos UDI og i

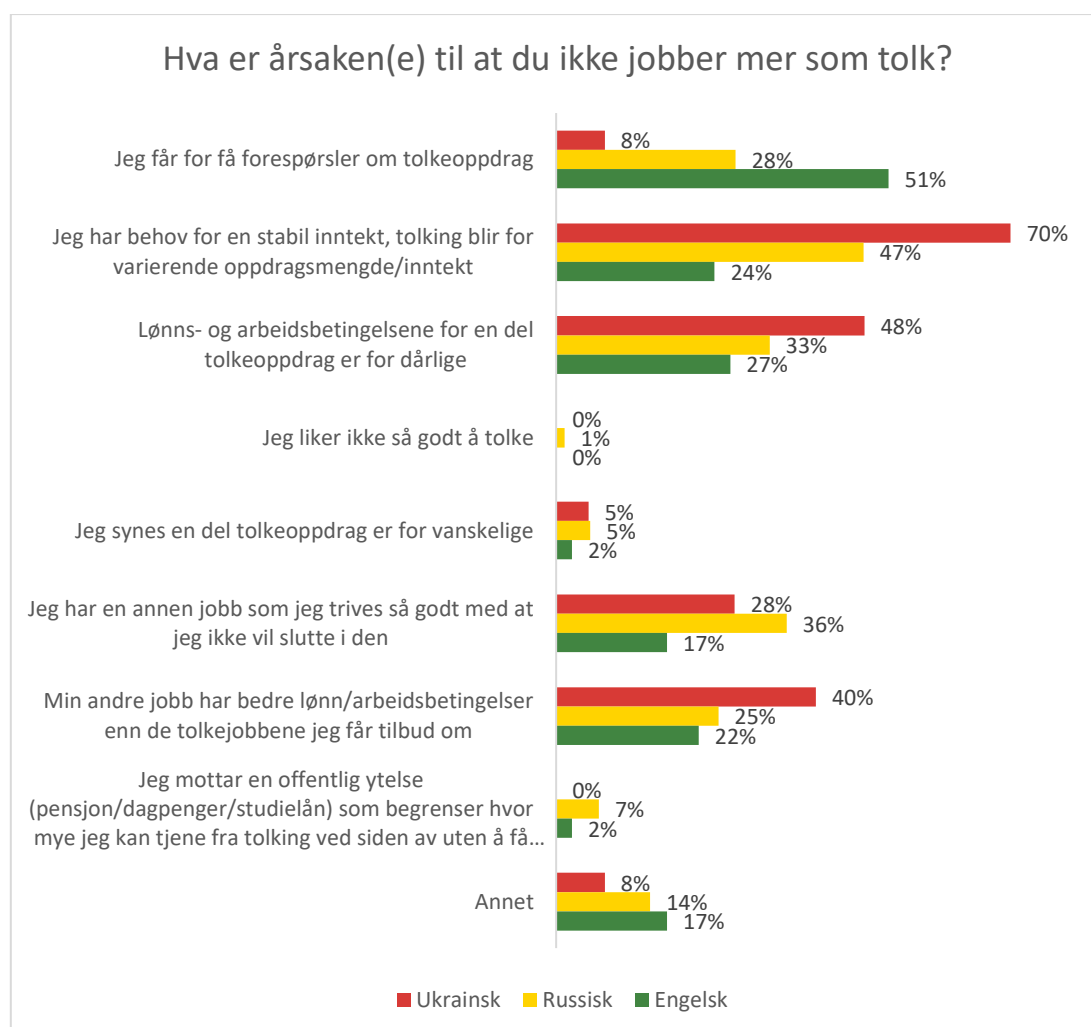
⁴ Oslo Economics (2022). *Organisering av fjerntolking og tolkeformidling i offentlig sektor*. Rapport utarbeidet på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Proposisjon til Stortinget (2020-2021) *Lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv.* (tolkeloven). NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd*. Furskognes, Ann-Karin et. al. (2013). *Prosjektrapport tolkeprosjektet*. Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, Universitetssykehuset Nord-Norge. Linnestad, Hege og Buzungu, Hilde Fiva (2012). *Akkurat som vi gjør med andre spesialister*. Oslo universitetssykehus.

domstolene, er det grunn til å stille spørsmål ved om økt bruk av fjerntolking vil kunne gi så stor økt kapasitetsutnyttelse som forespeilet i NOU 2014: 8 *Tolking i offentlig sektor*.

Alt i alt viser svarene at det er stort potensiale for økt kapasitetsutnyttelse innenfor en frilansbasert organisering. Imidlertid er det en betydelig gruppe tolker som i dag tolker lite eller ingenting, som kunne ønsket å tolke mye mer dersom de ble tilbudt faste eller midlertidige heltids- eller deltidsstillinger. Opprettelse av stillinger kunne dermed medført en økt kapasitetsutnyttelse. Når det gjelder betydningen av fjerntolking for økt kapasitetsutnyttelse fremstår denne som mer beskjeden.

Årsaker til ledig kapasitet

De foregående kapitler viste at omkring 20 % av tolkene i undersøkelsen har lite ubenyttet kapasitet. Øvrige 80 % av tolkene oppgir de har en del, mye eller svært mye ubenyttet kapasitet. Alle tolker med ubenyttet kapasitet, definert som de tolkene som oppga å tolke under 30 timer per uke, ble stilt spørsmål om årsakene til at de ikke jobbet mer enn dette som tolk. Svarene viser at de viktigste årsakene var knyttet til organisatoriske forhold, manglende stabilitet og forutsigbarhet i oppdragsmengden, og lite konkurransedyktige lønns- og arbeidsbetingelser.

Figur 14: Årsaker til ledig kapasitet

Organisatoriske forhold, stabilitet og lønns- og arbeidsbetingelser

På ulike måter er organisatoriske forhold det mest utslagsgivende for at tolker på alle tre tolkespråk ikke tolker mer enn de gjør i dag. Flere av tolkene kommenterer utdypende på at problemer med organisatoriske forhold på tolkefeltet over tid har vært forsømt av myndighetene:

«Samtidig gjøres det lite for å løse strukturelle problemer som uregulert og kommersialisert tolkemarked og dårlige rettigheter i arbeidslivet for tolker. Jeg satser på at IMDi nå vil ta disse problemene på alvor og gjøre sitt beste for å sikre forsvarlige tolketjenester i hele Norge» (Tolk)

Organisatoriske forhold dreier seg ikke bare om valg av tilknytningsform og bruk av byrå kontra egenregiløsninger, men også hvordan tolkenes arbeidsdager organiseres av virksomhetene og om tolkene forespørres om enkelttimer eller hele dager, som en rekke tolker påpeker:

«Når jeg får en forespørsel vurderer jeg ikke bare om det er ledig i kalenderen, men også hvor langt fram det ligger. Jeg vil for eksempel ikke binde opp en hel dag på å si ja til et oppdrag som varer 1 time, 3 uker fram i tid, fordi det vil sperre for heldagsoppdrag for andre oppdragsgivere» (Tolk)

Flere av tolkene påpeker også at offentlige virksomheter ser ut til å ha utfordringer med planlegging av hvordan behovet for tolking skal dekkes, og at mange virksomheter med behov for tolk på kort varsel mangler beredskapsavtaler med tolker:

«Jeg tar gjerne imot oppdrag hvis jeg blir kontaktet i god tid, helst et par uker før, eller minimum en uke før. Dessverre er nesten alle forespørsler jeg får av typen "vi trenger en tolk nå, med en gang, senest om en time". Og det går ikke for meg» (Tolk)

På ukrainsk oppgir 70 % av tolkene at de er avhengige av en annen jobb for å ha stabil inntekt. Ettersom dette er et språk med et nyoppstått behov, kan det være grunn til å anta at dette vil endre seg med tiden dersom behovet vedvarer og tolkene opplever stabil mengde forespørsler. Imidlertid oppgir halvparten av ukrainsk-tolkene at det er begrensende at lønns- og arbeidsbetingelsene for en del tolkeoppdrag er for dårlige. Vi vet lite om hvilke andre stillinger disse personene har. Det er dermed vanskelig å si noe om hvorvidt de over tid vil gå over til å jobbe som tolker, eller om deres nåværende stillinger har så konkurransedyktige lønns- og arbeidsbetingelser at tolking på heltid til disse betingelsene ikke er aktuelt for dem.

Lønns- og arbeidsbetingelser er også noe som kommenteres utdypende av flere av respondentene:

«Dette er en veldig viktig undersøkelse, men etter min mening er det viktig å se på en annen mulig årsak til hvorfor offentlige etater opplever at de får ikke tak i tolker: Slik jeg ser det og hører fra andre tolker så har mange fortsatt mye ledig kapasitet, men veldig få ønsker å jobbe for 180 kr per time. [Navn på tolkebyråer] betaler 180-200 per time, og det er ikke rart at mange oppdrag blir bare avlyst fordi de finner ikke tolker som vil jobbe for denne timebetaling. Ofte tolker man ikke mer enn 1-2 timer per dag. Jeg håper at IMDi sammen med andre ansvarlige etater kan se nærmere på denne problemstillingen, fordi hvis en skole får faktura fra et tolkebyrå på 1300 kr og tolken får 180 kr, så er det ganske bekymringsfullt» (Tolk)

Blant engelsktolkene oppgir halvparten av respondentene at det som i størst grad begrenser hvor mange oppdrag de utfører, er for få forespørsler om tolkeoppdrag. En fjerdedel av engelsktolkene oppgir også at de begrenses av lønns- og arbeidsbetingelsene ved en del tolkeoppdrag, samt av at de er avhengig av stabil inntekt som de får fra annet arbeid. Svarene fra tolkene med russisk som tolkespråk befinner seg for alle disse forholdene mellom ukrainsktolkene og engelsktolkene. De opplever i større grad enn ukrainsk-tolkene å begrenses av for få forespørsler om oppdrag, de opplever i større grad enn engelsk-tolkene å begrenses av at de har andre arbeidsforhold enn tolkejobben. Alt i alt er ulike organisatoriske forhold mest utslagsgivende for tolkene på alle tre tolkespråk.

Faglige aspekter ved tolkeoppdrag

Svært få tolker svarer at faglige aspekter ved tolkeoppdrag har innvirkning på deres oppdragsmengde. Nesten ingen tolker svarer ja på "jeg liker ikke så godt å tolke" og bare 4 % svarer ja på at de opplever enkelte tolkeoppdrag som for vanskelige til at de vil påta seg dem. Dette tyder på at det ikke er selve tolkearbeidet som begrenser tolkenes evne eller vilje til å påta seg tolkeoppdrag i norsk offentlig sektor.

Andre årsaker til ubenyttet kapasitet

Av de 21 respondentene (13 %) som har valgt «annet», svarer fem respondenter at tolkeoppdragene vanskelig lar seg kombinere med deres primære arbeid, og en av disse at arbeidsgiver ikke tillater at hen tolker ved siden av hovedjobben. Fire respondenter svarer at samarbeidet med tolkebyråer er svært krevende og/eller noe de har dårlige erfaringer med, og at de derfor ikke får tilgang til oppdrag som tildeles av byråer i stedet for direkte fra det offentlige organet. Tre respondenter

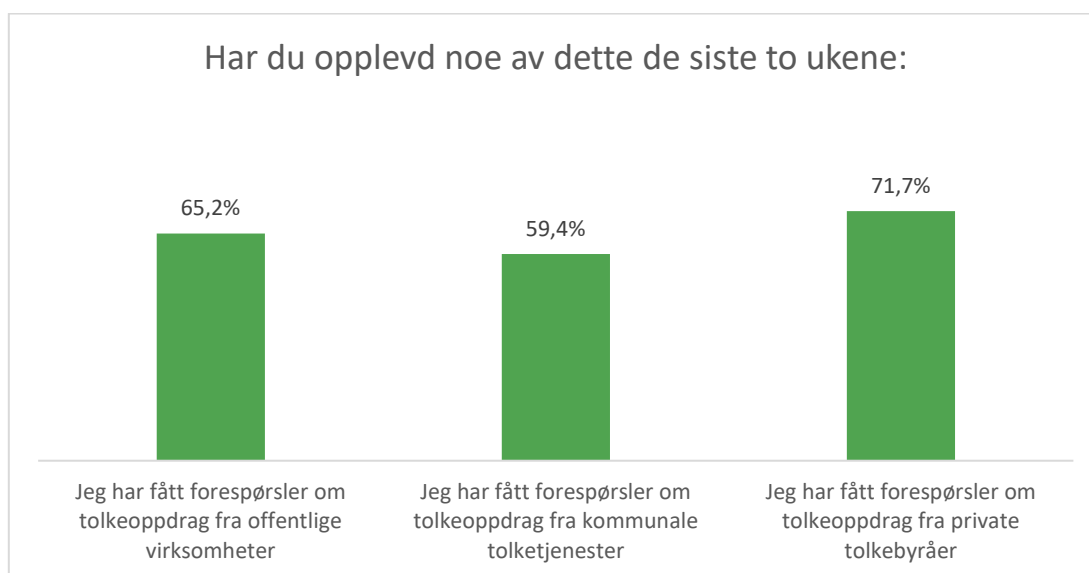
kommenterer at oppdrag ofte overlapper tidsmessig, og at det er mange avlysninger, mens en svarer at oppdragene blir tatt av andre tolker før de rekker å svare raskt nok på forespørlene. De resterende har ikke utdypet sitt svar med årsaker til ubenyttet kapasitet.

Rekruttering av tolker

For å kartlegge forhold knyttet til rekruttering av tolker til oppdrag, ble tolkene stilt spørsmål om de hadde blitt kontaktet om konkrete tolkeoppdrag og/eller med andre forespørsler om å påta seg tolking for offentlige organer den siste tiden.

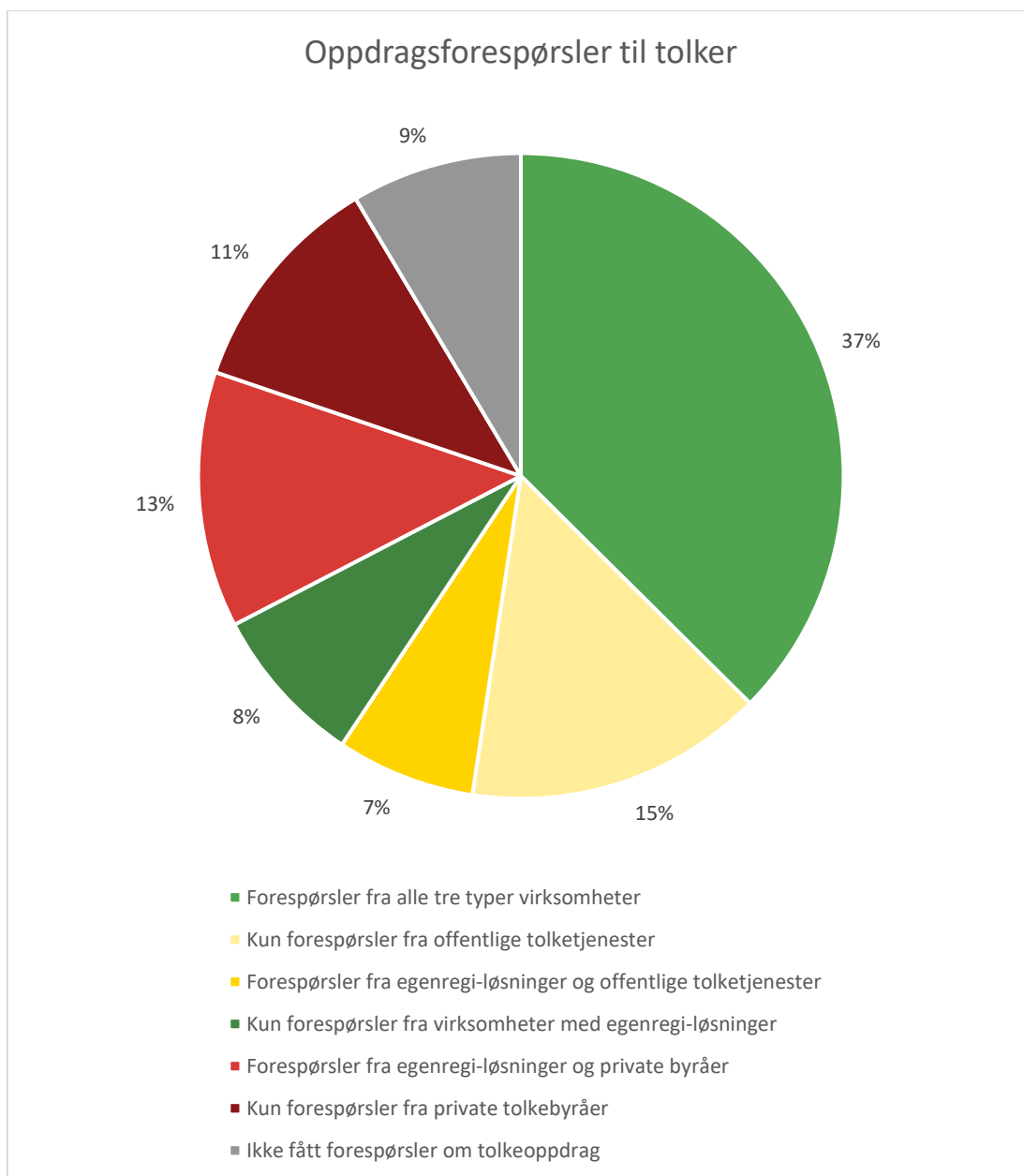
Rekruttering til oppdrag

Det hyppigst forekommende var at tolkene var blitt kontaktet med forespørsler om konkrete tolkeoppdrag.

Figur 15: Andel tolker som mottar forespørsler om tolkeoppdrag

Tolkenes svar viser at de fleste tolkene som har svart på undersøkelsen mottar forespørsler om tolkeoppdrag fra offentlige virksomheter, kommunale tolketjenester, og/eller private tolkebyråer. Det er imidlertid ikke de samme tolkene som svarer ja på alle de tre alternativene, slik at de aller fleste tolkene har fått forespørsler fra minst en av virksomhetstypene.

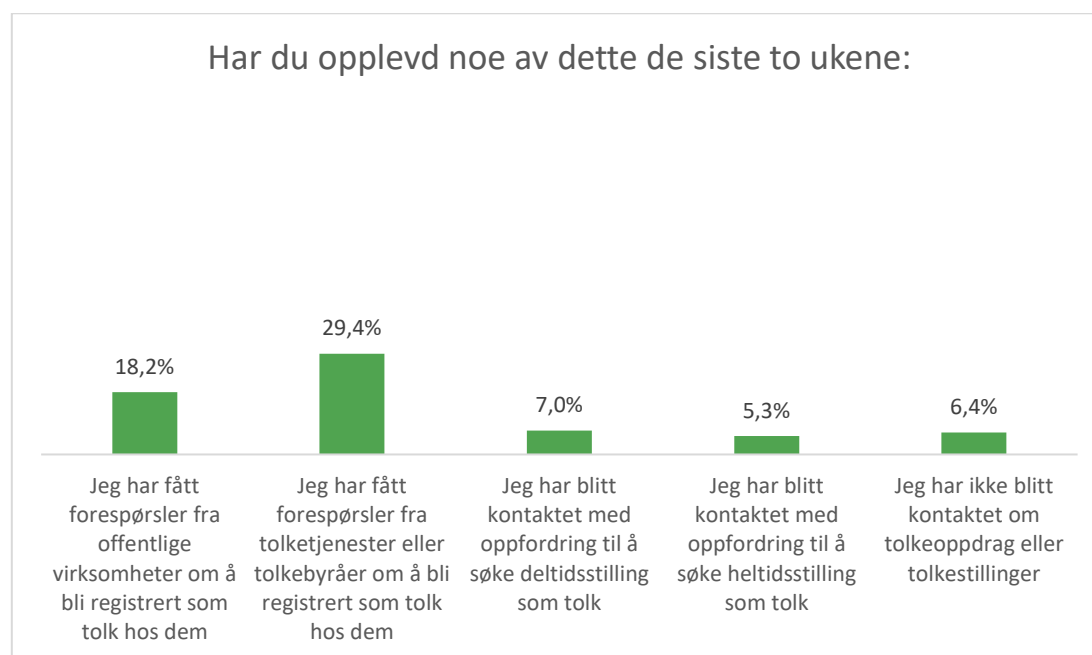

Figur 16: Virksomhetstyper tolkene mottar oppdragsforespørsler fra

8 % av respondentene har kun mottatt forespørsler direkte fra offentlige virksomheter med egenregi-løsninger, mens 15 % kun mottar forespørsler fra kommunale tolketjenester og 11 % kun fra private tolkebyråer. 7 % av respondentene mottar henvendelser både direkte fra offentlige virksomheter og fra kommunale tolketjenester, mens 13 % mottar både direkte fra offentlige virksomheter og fra private tolkebyråer. 37 % av tolkene mottar henvendelser fra

alle tre typer virksomheter. Samlet har 91 % av tolkene svart ja på minst ett av de tre alternativene.

Rekruttering til frilansavtaler og stillinger

Figur 17: Andel tolker som forsøkes rekruttert til oppdragstaker-avtaler eller stillinger

Når det gjelder rekruttering av tolker til oppdragstaker-avtaler, hadde nesten en femtedel av tolkene fått forespørsler direkte fra offentlige virksomheter om dette, mens snaut en tredjedel hadde mottatt forespørsler om å inngå avtale med offentlige tolketjenester eller private tolkebyråer.

Få av tolkene hadde blitt kontaktet om tolkestillinger og oppfordret til å søke på disse. Det var kun 6 % av respondentene som ikke hadde blitt forespurt om verken tolkeoppdrag eller tolkestillinger siste to uker, noe som tyder på at tolker i Nasjonalt tolkeregister ofte kontaktes av både offentlige virksomheter, tolketjenester og private tolkebyråer.

Konklusjoner

Undersøkelsen indikerer at omkring en femtedel av tolkene tolker tilvarende en relativt full arbeidsuke, har tolking som sin viktigste inntektskilde og har liten kapasitet til å utføre flere tolkeoppdrag enn de gjør i dag. De øvrige 80% har til dels svært mye ubenyttet kapasitet hvor de enten ikke arbeider eller utfører annet arbeid/annen aktivitet enn tolking.

På spørsmål om tolkenes belegg på konkrete ukedager, hadde 28 % av respondentene hatt tolkeoppdrag hele eller det meste av en gitt ukedag samme uke som de besvarte undersøkelsen. 31 % av respondentene har hatt tolkeoppdrag deler av dagen, mens 41 % ikke har hatt oppdrag. For påfølgende uke, altså en uke frem i tid, viste svarene anslagsvis 63 % ubenyttet kapasitet, mens for to uker frem i tid viste svarene 70 % ubenyttet kapasitet. Det vil si at det også er stor ubenyttet kapasitet også for helt akutte tolkebehov på så kort varsel som 1-2 uker frem i tid.

Når det gjelder tolkenes kapasitet og tilgjengelighet for fremtidige tolkeoppdrag, viser svarene at halvparten av tolkene er tilgjengelige for en større oppdragsmengde som frilanstolker. Dermed bør det være mulig å få dekket flere oppdrag med de samme tolkerressursene, også uten at det utlyses faste eller midlertidige heltids- eller deltidsstillinger som tolk. Dette viser stort potensiale for økt kapasitetsutnyttelse innenfor en frilansbasert organisering. Imidlertid er det en betydelig gruppe tolker som i dag tolker lite eller ingenting, men som er interessert i å tolke dersom de tilbys faste eller midlertidige heltids- eller deltidsstillinger. En fjerdedel av respondentene som er interessert i fast eller midlertidig hel- eller deltidsstilling som tolk. Selv om dette er en begrenset andel av tolkene, jobber mange av de som har valgt disse svaralternativene i dag lite med tolking, slik at det er snakk om en nokså stor kapasitetsøkning dersom det ble utlyst enkelte tolkestillinger i aktuelle virksomheter. Særlig for de som ikke ønsker en ren frilanstilværelse som oppdragstaker med uforutsigbar oppdragsmengde, vil dette trolig kunne utløse betydelig kapasitet. Når det gjelder betydningen av fjerntolking for økt kapasitetsutnyttelse, fremstår denne som beskjeden.

Med overstående i betraktning, ser det ikke ut til å være hensiktsmessig på nåværende tidspunkt å avsette ytterligere ressurser til kvalifisering av tolker på ukrainsk, russisk eller engelsk. Imidlertid er behovet stort for tiltak som gjør at ubenyttet kapasitet hos tolker i større grad kan komme offentlige organer til nytte, samt bistand til offentlige organer i spørsmål om organisatoriske løsninger for å dekke virksomhetenes tolkebehov.